

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÝCH TEORIÍ

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

MAKROEKONOMICKÝ POHLED NA VÝVOJ A STAV EKONOMIKY

VELKÉ BRITÁNIE

Bc. Michal Krčil

© 2016 ČZU v Praze

Souhrn

Tato diplomová práce je zaměřená na posouzení vývoje a významu makroekonomických ukazatelů ovlivňující ekonomickou situaci ve Velké Británii. V práci jsou vymezeny nejdůležitější principy a základní pojmy, které jsou nutné pro různé definice či posouzení britské ekonomiky od jejích historických počátků, přes průběžný vývoj, až po současnost. Současně je pro lepší představu, postavení a vlivu britského hospodářství v globálním měřítku, zpracováno porovnání určitých ukazatelů s jinými státy. Velký aspekt práce je kladen na důraz proměnlivosti státního dluhu, vývoje hrubého domácího produktu, inflace, nezaměstnanosti či britské měnové jednotky a hospodářských nástrojů, které zapříčinily nebo naopak pomohly ekonomickou situaci v zemi napravit po neblahých ekonomických světových událostech. Vztahy a srovnání různých faktorů či ekonomického stavu jsou vyhodnoceny pomocí nalezených a zpracovaných konkrétních hodnot, které jsou uceleny v rámci vytvořených grafů.

Klíčová slova: centrální banka, Evropská unie, finance, HDP, historické milníky, krize, makroekonomické ukazatele, měnová jednotka, měnová kurzovní síla, nástroje hospodářské politiky, zadlužení země

1. Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je souhrnné zhodnocení ekonomiky Velké Británie, což zahrnuje vliv významných makroekonomických ukazatelů na danou problematiku, rozebrání časové řady, důležitých událostí, postupného vývoje dané ekonomiky a zhodnocení jejího dopadu na význam v evropské i světové ekonomice. Dále poskytnout ucelené a utříděné informace o funkci a úkolech centrální banky, samotného státu a jeho vlivu na ekonomiku země a zdůraznění hlavních vlivných oblastí na strukturu ekonomiky. Nezbytnou součástí v praktické části diplomové práce je stručný vývoj a zhodnocení ekonomiky a makroekonomických ukazatelů po současný hospodářský stav panující ve Velké Británii a její srovnání s jednotlivými vybranými zeměmi. Závěrem práce je shrnutí a porovnání vývoje makroekonomických ukazatelů, jak a proč se měnily v průběhu let a jaké dopady na celkovou ekonomiku ve Velké Británii měly různé události včetně významné finanční krize.

2. Metodika práce

Pro zpracování literární rešerše je využita metoda přípravy a studia odborné literatury. Informace jsou dostupné z českých a zejména ze zahraničních materiálů a zdrojů. Aktuální informace jsou čerpány z odborných časopisů, knižní literatury nebo zdrojů nalezených pomocí internetu. K vypracování analytické části práce je použita komparační a popisná metoda, které sledují průběh a vývoj různých makroekonomických ukazatelů a stavu ekonomiky Velké Británie. Vývoj, stav a srovnání je vyobrazeno pomocí vlastních grafů zpracovaných z dostupných zdrojů. Při zpracování diplomové práce je využita metoda deskripce, komparace a analýzy časových řad.

3. Zhodnocení výsledků

Britská ekonomika byla, je a bude nadále nesmírně důležitou světovou velmocí v oblasti financí, průmyslu a celkové fungování ekonomiky. Její důležitost je podtrhována její silnou, ne vždy stabilní, ale stále nejsilnější měnovou jednotkou, která prozatím nemá ve světě obdoby ani konkurenci a proto byla Velké Británii udělena, ze strany Evropské unie a Evropské měnové unie, výjimka ohledně zachování vlastní měny. Mimo to je britská libra využívána jako zákonné platidlo i v jiných státech světa například Egyptě nebo britských zámořských teritorií ostrovech Falklandy či Gibraltar.

Ekonomika rozsáhlejšího významu započala ve Velké Británii na konci 17. století, kdy byla založena první centrální banka tehdejším panovníkem. Již tehdy se britská země a její ekonomika řadila mezi nejužší skupinu států označované jako světové, nejen ekonomické, velmoci. Jelikož tehdy výběr daní nepřinášel dostatek finančních prostředků, tak pomocí centrální banky a vydání cenných papírů za poskytnutí peněžní půjčky započal růst státní dluh, který se od té doby nikdy již nestihl splatit. Průmyslový rozmach a rostoucí obyvatelstvo stát státní pokladnu více a více peněz, které neměla země k dispozici, a státní rozpočet končil každý rok ve velkém deficitu. Na konci 19. století dluh činil přibližně 50 % ročního HDP, bylo dostatek možných pracovních míst pro rozrůstající obyvatelstvo a hospodářství země bylo stabilizované.

Počátek 20. století a s tím i první světové války, do které byla Velká Británie výrazně zapletena, přinesl ekonomickou destabilizaci. Zejména sever země, kde sídlili průmysloví podniky a továrny, začal velmi strádat a potýkat se s krizí. Obrovský odliv financí do sektoru obrany a války státní dluh přenesl ze stomilionových hodnot do miliardových. Konec první světové války přinesl zemi období krize, kdy dluh dosahoval téměř 8 miliard liber a stát během ní vyčerpал téměř všechny své zlaté rezervy. Stejně jako výrazná devalvace její měny a výrazná inflace, která v zemi panovala.

Následující desetiletí žádnou výraznou změnu nepřinesly, jelikož Velká Británie se ještě nedokázala otřepat z následků první světové války a zastihlo ji období velké hospodářské krize, která přinesla obrovský nárůst nezaměstnanosti přes 20 % a krachující průmyslové podniky a továrny. V roce 1933 činila v zemi míra nezaměstnanosti téměř 3,5 milionu obyvatel. Zvrátit tento ekonomický zmar a recesy mělo rozhodnutí výrazného

snížení úrokové sazby. Tento tah, kdy se úroková míra snížila o 4 %, opětovně pomohl restartovat nezbytně důležitý stavební a těžký průmysl a s ním i zahraniční obchod, což pomohlo zvednout celou britskou ekonomiku. Po stabilizačních letech pro hospodářskou situaci přišel další zlom v podobě druhé světové války, během které se státní dluh zvýšil na téměř 25 miliard liber, výše inflace se dostala na pár let přes 10 % a britská libra se potýkala s obrovskou nedůvěrou. Po konci války byla nucena vláda sestavit krizový rozpočet, který by opět nakopl britskou ekonomiku. Krizový scénář, který obsahoval výrazné zvýšení daní, pokles úrokové míry a výrazné škrty ve vládních výdajích měl na starost světoznámý ekonom a tehdejší správce státní pokladny John Maynard Keynes.

Desetiletí po ukončení druhé světové války přinesl Velké Británii boj s vysokou inflací, devalvující měnou a nárůstem státního dluhu, který byl ještě umocněný suezskou a ropnou krizí. Ukončit tyto ekonomicky nepříznivé vyhlídky měla nová vláda, zvolená v roce 1979, v čele s Margaret Thatcherovou. Vládní program plný daňových a sociálních reforem, včetně věčných sporů s odbory, pomalu vracel britskou ekonomiku na místo, kam dříve patřila. Její vláda během svého působení přinesla, po počáteční krizi, snížení nezaměstnanosti až na 7 %, posílení zahraničního vlivu, zvýšení zahraničního obchodu, ale i výrazné zvýšení státního dluhu, který narostl po obrovských rozpočtových deficitech a obdržovaných půjčkách.

Po odchodu Margaret Thatcherové se britská ekonomika ustálila ohledně míry inflace, která se pohybovala mezi 2 – 4 %, což bylo zásluhou snížení úrokové míry. V té době se Velká Británie potácela s problémem devalvace své měny, britské libry, která byla předmětem různých finančních spekulací a politických záležitostí. Výrazná změna nastala po nastoupení nového premiéra Tonyho Blaira, se stala jedna zásadní věc, a to předání pravomocí o rozhodování ohledně úrokové sazby či stanovení minimální mzdy na území Velké Británie, centrální bance, Bank of England. Vládá labouristů, britskou ekonomiku dokázala stabilizovat a posunout její růst, kdy hlavně v posledních HDP Velké Británie roste vyšším tempem, než bylo doposud. Avšak ani tato vláda nedokázala výrazněji snížit dluh, ale naopak jej navýšit, kdy v současné době dosahuje hodnot přes 1500 miliard liber, což činí 88,6 % ročního HDP Velké Británie.

V porovnání s jinými státy světa se Velká Británie nachází z hlediska ekonomiky velmi dobře. I když v porovnání se Spojenými státy americkými, Německem či Japonskem není

Spojené království tak zalidněné, tak výši HDP za ostatními nezaostává o tolik a s výši svého HDP je druhou největší ekonomikou v Evropě a v globálním měřítku jí patří příčka sedmé nejsilnější ekonomiky světa. V otázce státního dluhu si stojí značně lépe, jelikož její vývoj neměl takové výkyvy v nárůstu, jako měla ekonomika Japonska či Spojených států. V držení zlatých i celkových devizových rezerv nepatří Velká Británie k užší špičce. Její zásoby je řadí až na 25. místo mezi jednotlivými státy světa, daleko za Japonsko (2.), Německo (10.), i Spojené státy (21.). Malé devizové zásoby Velké Británie jsou zapříčiněny neochotou držet mnoho jiných zahraničních měn, jelikož má Velká Británie nejsilnější měnu na světě a v té většina států své devizové zásoby drží. V minulé i současné době britská libra patří mezi nejdůležitější měnové jednotky světa. Její postavení nejsilnější měny může ohrozit v blízké době pouze evropská měna euro, které se drží svou hodnotou hned za librou, kdy se v roce 2011 přiblížilo na své maximum a to 1,06 GBP/EUR. Její důležitost pro světový obchod podtrhuje fakt, že je britská libra čtvrtou nejobchodovatelnější měnou na světě.

Svou pozici má Velká Británie i v ekologickém prostředí, jelikož vydává obrovské prostředky na celkové snížení emisí škodlivých plynů, aktivně se účastní dohod v rámci Kjótského protokolu, kde se zavázala výrazně snížit svou produkci emisí. Její boj ve prospěch ekologie, kdy vláda investuje nesmírné finance do výzkumu nových ekologičtějších technologií a postupů výroby či poskytuje dotační programy obyvatelstvu na ekologičtější provoz, se zemi velmi vyplácí a řadí ji v tomto ohledu mezi nejúspěšnější státy na světě.

4. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zhodnotit vývoj a vliv hlavních makroekonomických ukazatelů na ekonomiku Velké Británie a popsat její současný celkový stav ovlivněný nenadálými událostmi ekonomického rázu.

Diplomová práce zachycuje nejznámější historické počátky moderní ekonomiky Velké Británie, která je brána od vzniku centrální banky, a vliv makroekonomických ukazatelů na ni, stejně jako její význam pro světovou ekonomiku. Vliv jednotlivých indikátorů makroekonomie na celkový stav hospodářství země je značný, stejně jako nenadálé události, které mohou tuzemskou či globální ekonomiku postihnout. V práci je

vyobrazeno srovnání britské ekonomiky s jinými vybranými státy světa. Zástupci jednotlivých států byly vybrány na základě své silné určující ekonomické situace ve světě a také, aby každý vybraný stát reprezentoval jeden ze tří největších kontinentů na světě. Konkrétně zámořský kontinent reprezentovaný Spojenými státy americkými, Evropa je zastoupena Německem a představitel asijské části je Japonsko.

Stát Velké Británie se v globálním měřítku může měřit s největšími ekonomickými mocnostmi a velmocemi, jelikož byla, je a nadále bude jedním z hospodářsky nejdůležitějších a nejsilnějších států na světě. V tomto směru ji udržuje i její měnová jednotka, britská libra, která je jednou z nejrozšířenějších a nejpoužívanějších měn na světě, stejně jako tradiční britská centrální banka, která patří mezi nejstarší, nejvlivnější a nejstabilnější světové banky.

Britská ekonomika si od svých historických počátků prošla všemi možnými událostmi, které měly výrazný vliv na situaci a stav panující ve Velké Británii té doby. Válečné stavy, hospodářské a materiální krize či špatné vládní rozhodnutí dostaly mnohokrát hospodářství Spojeného království do recese a úpadku. Pomocí předání pravomocí o rozhodování či zavedení mnohých reforem a se britská ekonomika z této negativní situace vždy otrépana a svou hospodářskou situaci dokázala stabilizovat a znovu restartovat.

Vývoj britské ekonomiky v nedávné minulosti, konkrétně v posledních 25 letech, poskytl pozitivní a negativní pohled na celkovou její situaci. Po počáteční snaze stabilizovat ekonomickou situaci, nastal restart a lehký rozmach, zejména v množství ročního hrubého domácího produktu a britské měny, na což měl výrazný vliv vzestup zahraničního obchodu a upevnění pozice Velké Británie ve světě.

Vypracování této práce bylo pro mne připomenutím a osvojením makroekonomické problematiky a jejího využití na případu konkrétního státu. Během zpracování díla jsem se dozvěděl o nových ekonomických prvcích a významech, které se mi vzhledem k mému studiu ekonomického zaměření velice hodí. Dalším, pro mne, ponaučujícím aspektem této práce bylo rozšíření přehledu ohledně příčin dopadů finančních a jiných krizových situací, které výrazně ovlivňují tuzemskou i globální ekonomiku.

5. Vybrané literární zdroje

BOOTH, A. a PACK M. *Employment, Capital and Economic Policy in Great Britain 1918-1939*. 1985.

FAJMON, Hynek. *Margaret Thatcherová a její politika*. 2., rozš. vyd. Brno: CDK, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-217-5.

FUCHS, Kamil. *Nezaměstnanost v ekonomické teorii*. In *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*, Vydavatelství: Praha: Grada publishing, 2002. s. 57 – 74. ISBN 80-247-9006-8.

KEYNES, John Maynard. *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1963.

MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Dějiny států. ISBN 80-7106-347-9

PAUL, Ron a Lewis E LEHRMAN. *The case for gold: a minority report of the U.S. Gold Commission*. Washington, D.C.: Cato Institute, 1982. ISBN 0932790313.

SAMUELSON, P. A. a NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. Nakladatelství: Svoboda, 1995, 1011 s. ISBN 80-205-0494-X